

COVID 19'u Uzaklaştırmada Ağız ve Diş Bakımı Çok Önemli

Prof. Dr. Bülent KATİBOĞLU
Atlas Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi
Dekan

Atlas Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bülent Katiboğlu, Covid-19 ile başlayan kapanmaların, acil vakalar dışında işlemlerin sekteye uğramasının ve Covid-19 geçiren bireylerin ağız bakımına gerekli önemi gösterememelerinin, mevcut diş ve diş eti problemlerini de arttırdığını söyledi.

Covid-19 virüsü diş ve diş etleri hastalıklarının artmasında doğrudan olduğu kadar, dolaylı olarak da etkin rol oynamaya başladı. Atlas Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bülent Katiboğlu, Covid-19 ile ilişkili olarak, çene kemiklerinde erime ve ani diş kayıplarının hastalık süreci ve sonrasında hızlı bir şekilde artış gösterdiği yönünde raporlar olduğunu söyledi.

Ağız ve diş sağlığının, genel sağlığımızda önemli bir yer olduğunu söyleyen Prof. Dr. Bülent Katiboğlu, günümüzde yaygın olarak görülen kalp ve romatizmal hastalıkların hatta kanser ve solunum hastalıklarının dahi ağız sağlığı ile ilişkili olduğunu söyledi.

Ülke olarak diş fırçası ve diş macunu kullanım oranının, Avrupa ülkeleri ortalamasının çok altında olduğunu söyleyen Prof. Dr. Bülent Katiboğlu, ağız ve dişeti sağlığının korunmasında diş fırçalamanın ve oral nazal antiseptik kullanmanın önemini altını çizdi.

11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından SARS-CoV-2'nin pandemiye neden olduğu ilan edildikten sonra yaşanan süreçte, pandemiye bağlı hasta sayısının hızla arttığı dönemlerde tüm dünyada diş ve oral cerrahi kliniklerinin tedavi hizmetlerinin büyük ölçüde aksadığını ifade eden Prof. Dr. Katiboğlu, bu aksamanın diş hekimliği mesleğine sosyo-ekonomik açıdan vurduğu darbenin de büyük olduğunu söyledi.

Katiboğlu Pandemi sürecinin ağız ve diş sağlığı üzerindeki etkilerini aşağıdaki şekilde değerlendirdi:

Pandemi Yeni Protokollerin araştırılması ve uygulanmasına neden oldu

Diş hekimleri, aldıkları detaylı ve spesifik tıp eğitimi gereği, mesleklerini icra ettikleri süre içerisinde, sürekli maruz kaldıkları çapraz-enfeksiyon riski karşısında, enfeksiyon kontrol prosedürleri konusunda her zaman bilinçli ve dikkatlidirler. Ancak, SARS-CoV-2 virüsü, aerosollerde ve yüzeylerde uzun süre canlılığını sürdürebildiğinden, klinik, muayenehane, ameliyathane, yataklı servis ve ortak kullanım alanlarının dezenfeksiyonu ve havalandırmanın sağlanması, çok fazla önem taşımaya yanında, yeni protokollerin araştırılması ve uygulanmasına da neden olmuştur.

Bu nedenle, yaşadığımız pandemi süreci gibi öngörülemez durumlar, mevcut enfeksiyon kontrol yöntemlerinin COVID19

hastalığının yayılımını önlemek amacıyla, gözden geçirilmesini ve güncelleştirilmesini gerektirmiş, klinik ortamında uygulanan ve çapraz enfeksiyon riski taşıyan dental işlemlerde uygun enfeksiyon ve dezenfeksiyon prosedürlerine geçilmiştir.

Ağız ve diş sağlığı yaşam kalitesini etkiler

Ağız ve diş sağlığı, genel sağlığın önemli bir parçasıdır. Ağız ve diş sağlığında yaşanan sorunlar, genel sağlık ve yaşam kalitesini de olumsuz yönde etkilemektedir. Günümüzde yaygın olarak görülen kardiyovasküler hastalıklar, romatizmal hastalıklar, diabetes mellitus, kanser ve kronik solunum hastalıklarının, ağız diş sağlığını ile doğrudan ilişkisi vardır.

Araştırmalar, küresel hastalık yükü olarak, ağız ve diş sağlığına yönelik sorunların dünya genelinde 4 milyara yakın insanı etkilediğini göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün, Covid hastalığını (COVID-19) küresel yayılımını, bir pandemi olarak ilan etmesinden bu yana geçen süre içerisinde, dünya popülasyonunun, şiddetli akut solunum sendromu korona virüs 2 (SARS-CoV-2) hastalığına toplumsal bulaşıklığı oluşmamıştır. Öncelikle enfekte bir kişiden havadaki solunum damlacıkları yoluyla doğrudan veya dolaylı kişisel temas yoluyla bulaşan virüsün, ağız diş sağlığı ile ilişkisi kaçınılmazdır.

Pandemi Süreci Diş Sağlığını da Olumsuz Etkiledi

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de Covid-19 ile başlayan kapanmalar, diş hekimliği uygulamalarında acil vakalar dışında işlemlerin sekteye uğraması, Covid-19 geçiren bireylerin ağız bakımına gerekli önemi gösterememeleri, pandemi sürecinin meydana getirdiği maddi-manevi baskı, stres ve psikolojik bozukluklar mevcut diş ve diş eti problemlerini arttırmıştır. Araştırmalar, pandemi sürecinde yapılan oral cerrahi işlemlerin yarı yarıya azaldığını göstermektedir. Bu durum genel olarak toplumsal ağız diş sağlığına, zorunlu olarak ara verilmesi anlamına gelmektedir. Yine yapılan araştırmalar, Covid-19 geçiren bireylerin oral enfeksiyon bulgularının anlamlı bir şekilde arttığını göstermiştir. Bu artışın nedeni, virüse maruz kalan hastaların yaşadığı nefes alma güçlüğü, yüksek ateş, eklem ağrıları, tat duyusunda bozulmalar ve ağız sağlığı uygulamalarının ister istemez azaltılmasıdır. Yapılan bir çalışma, pandemide 122 implantasyon yapan bir hekimin hastala-

rının 5'inde erken dönemde implant kaybı olduğunu ve bu hastaların 4'ünün covid geçirdiğini bildirmektedir.

Ağız hastalıkları ve Covid-19 ilişkisi

Coronavirüsler, "spike protein (S)" ile tipik bir yapı sunan bir grup zarflı RNA virüsüdür ve spesifik reseptörü, anjiyotensin dönüştürücü enzim (ACE2) olarak belirlenmiştir. ACE2, bir vazodilatatör olan anjiyotensini oluşturarak kan basıncının düşürülmesinden sorumludur ve akciğerler, arterler, kalp ve böbrek gibi önemli organların çoğunda bulunabilen tip I membran proteindir. SARS-CoV-2 virüsünün S proteini ile ACE2 enziminin katalitik bölgesinin güçlü etkileşimi hastalığın oluşmasındaki ilk adımdır. ACE2 reseptörlerinin vücudun farklı bölgelerindeki dağılımı, olası enfeksiyon yollarını göstermektedir. ACE2'ye bağlı zar, mukozal dokular, diş eti, keratinize olmayan skuamöz epitel ve farklı doku hücrelerinde bulunur. Tükürükte de yüksek bir SARS-CoV-2 viral yükü tespit edilmiştir. Bunun nedeni dil ve tükürük bezlerinin epitel hücreleridir. Bu nedenle ACE2 nin periodontal ceplerde de olabileceği ileri sürülmüştür. Geçen süre içerisinde periodontal hastalığın şiddeti ve Covid-19 arasındaki ilişkiyi destekleyen birçok yayın yapılmıştır. Ayrıca oral mukuza (ağız hastalıkları) ve Covid-19 arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmalar da mevcuttur.

Bilindiği gibi ağız boşluğu, solunum yolu patojenleri için önemli bir ortamdır ve periodontal hastalığı olan hastalarda bir komplikasyon olarak hastane kökenli pnömoni geliştirme daha olasıdır. Ayrıca, oral patojenlerin, yüksek riskli bireylerde alt solunum yollarına aspirasyonu ve akciğer enfeksiyonunu teşvik etmesi mümkündür. Bu nedenle ağız hijyeninin iyileştirilmesi, solunum komplikasyonları riskini azaltacaktır.

Covid-19 un patofizyolojik mekanizmasına bakıldığında, ağız diş sağlığı ve diş hastalıklarına etken olarak sadece lokal nedenleri

dikkate almak yanlış olacaktır. Çalışmalar virüsün, immünolojik mekanizmalara ve vücudun bakterilere karşı savunma sistemine etki ettiğini ve kalsiyum, demir, magnezyum gibi, rejenerasyon ve reminalizasyonda rol oynayan birçok faktörü olumsuz etkileyerek diş hastalıklarına yol açtığını bildirmektedir.

Virüsü Uzaklaştırmada Ağız ve Diş Bakımı Çok Önemli

Sonuç olarak Covid-19 gibi insan sağlığını pandemi düzeyinde etkileyen ve vücuda giriş yolunun doğrudan ilişkili olduğu, epitel döküsel bir ortamın ve bu ortamda bulunan doku ve organların etkilenmesi mümkün değildir. Konu ile ilgili bilimsel ortamı oluşturacak çalışmalar devam ediyor olsa da bu süreçte ağız diş sağlığının azami korunması gerektiği açıktır. Maalesef diş fırçası ya da macunu kullanımının Avrupa ülkeleri ortalamasının çok altında olduğu ülkemizde, sorunu çok basite indirgeyerek, ağız diş ve dişeti sağlığını korumanın yanında, en azından virüsü ortamdaki uzaklaştırmak ya da dilüe etmek adına, diş fırçalama ve oral nazal antiseptik kullanımının önemini altını bir kez daha çizmekte fayda olacaktır.

